

11. Українська мова : енциклопедія / Русанівський В.М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М.П. Зяблюк та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
12. Цісар Н. Ономазіологічні аспекти вивчення метафори (на матеріалі медичної термінології) / Н. Цісар // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. Проблеми української термінології. – 2008. – № 620. – С. 224–227.
13. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. І. Чижевський. – К. : Вид-во “Орія” при УКСП “Кобза”, 1992. – 230 с.
14. Figurative Language and Thought / Albert N. Katz, Cristina Cacciari, Rymond W. Gibbs, JR. Mark Turner. – New York : Oxford : Oxford University Press, 1998. – 195 pp.
15. Introducing Metaphor by Murray Knowles, Rosamund Moon. – London : Routledge, 2006. pp. x + 180.
16. Lakoff G. The Contemporary Theory of Metaphor // Metaphor and Thought / ed. by Ortony A. 2nd ed – Cambridge : Cambridge University Press, 1993. – P. 202–251.
17. Marjanovic-Shane A. Metaphor – a Propositional Comment and an Invitation to Intimacy / A. Marjanovic-Shane // The IInd Conference for socio-cultural research. – Geneva, 1996. – P. 4–39.
18. Metaphor: Implications and Applications / Jeffery Scott Mio, Albert N. Katz. (Eds.), Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 1996. – 269 p.

В статтє семантика метафор ментальной деятельности исследуется в структуре высказываний. Метафоры как инструмент мышления репрезентируют неразрывно связанные с реальностью пропозиции. Этот подход дает возможность исследовать механизм образования новых значений. Ментальные метафоры рассматриваются как вместилище основных понятий, традиционных для народной психологии, ментального мира украинцев.

Ключевые слова: метафора, ментальная деятельность, пропозиция, адресат, адресант.

In the article semantics of mental activity metaphors in the structure of utterances is investigated. Metaphors as means of thinking express propositions related to reality. This approach enables to research the mechanism of new meaning formation. Mental metaphors are observed as a receptacle of basic concepts, traditional for folk psychology, mental world of Ukrainians.

Keywords: metaphor, mental activity, proposition, addressee, addresser.

УДК 811.161.2'38

ББК 81.001.1

Наталія Максим'юк, Оксана Максим'юк

АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИСЛОВЛЕНЬ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ВІДМОВИ

У статті проаналізовано аксіологічний аспект висловлень зі значенням відмови у контексті мовленнєвої діяльності людини, визначено вплив оцінного компонента на мовленнєво-мисленнєву діяльність комунікантів, а саме з'ясовано, що у комунікативних актах відмови зіткнення інтенцій (переважно кооперативної в адресанта та некооперативної в адресата) виявляється через різну оцінку, а відтак і ставлення комунікантів до навколишньої дійсності, один до одного, до висловлень співрозмовників.

Ключові слова: висловлення відмови, аксіологічний аспект, оцінні висловлення, комуніканти, імператив, експліцитність, імпліцитність.

Висловлення відмови (ВВ) репрезентують внутрішньоособистісний стан індивіда, який виявляється в егоскерованості його вербальних дискурсів. Воля мовця (продуцента відмови) реалізується в небажанні виконати адресовану йому дію чи прийняти нав'язувані йому інтереси, що вмотивовано психологічними механізмами самозбереження. Акт волевиявлення закріплюється в семантичних ознаках волюнтативності і небажаності, які визначають зміст відмови.

Поняття “небажання” пов’язане з оцінним ставленням мовця до явищ реального чи ірреального світу. Його потрактовують як оператор оптативних оцінок [3, с. 35; 5, с. 75; 19, с. 7], які об’єднують ознаки волевиявлення, інтересу й потенційності та протиставляють їх фактуальному. Поняття “небажання” належить до “семантичних примітивів”, а смисли “не хочу”, “не буду”, “не бажаю”, “не можу”, на думку згаданих авторів, є сигніфікативно невизначуваними, що зумовлено

нерозкладністю значущої одиниці й неможливістю представити її вичерпне визначення, не вдаючись до тавтології. Отже, значення “не хочу”, “не буду”, “не бажаю”, “не можу” виводяться через антонімічні “хочу”, “буду”, “бажаю”, “можу”. Тому оператор “небажання” визначається як від’ємний предикативний знак інтенційної настанови мовця, що виявляє негативне ставлення індивіда до призначуваних йому ситуацій [15, с. 23].

Оцінні висловлення – це складники прагматичного аспекту комунікації, іманентна величина, що виявляється в різних сферах мовлення. “В оцінці семантичній і прагматичній аспекти нероздільні, усі аспекти її функціонування відображають злиття семантики (власного значення мовних одиниць, включаючи висловлення загалом) та прагматики (умов реалізації процесу комунікації)” [2, с. 203]. Оцінка – це думка про предмет, яка виражає його характеристику з огляду на категорії цінності, а цінність – це будь-який предмет певного зацікавлення, бажання, прагнення тощо.

Оцінка як вияв активних реакцій на навколишній світ [4, с. 6] є приписуваною суб’єктивною ознакою, оскільки аксіологічний процес залежить від мовця – носія системи еталонів (системи цінностей) [20, 2006]. “Загальнолюдська система цінностей так чи інакше живиться через етнічне коріння – національними смаками, традиційними зв’язками етносу, його психологічними характеристиками та ін.” [4, с. 45], а тому оцінка – це результат світобачення і світосприймання, соціальних інтересів та моди [1, с. 75], що діють в певному лінгвосоціумі [Кислиця 2002].

Оцінка є способом категоризації соціальної діяльності індивіда на мотиваційній стадії [14, с. 113], відповідно акт відмови трактується як неприйняття нав’язуваних інтересів (волі, віри, суджень), як відвернення від “чужого” світобачення та психоментальних настанов, насаджуваних партнером.

У (комунікативному акті відмови) КАВ виникає конфлікт на основі різного оцінювання дійсності (комунікантами). Виокремлюють три типи оцінки: істин-

нісна, аксіологічна, емоційна [1, с. 109–132]. Істиннісна оцінка формує прототип КАВ. Вона встановлює коректність імператива. Правомірність імператива оцінює слухач через категорію модальності. Аксіологічні оцінки мовця і слухача в КАВ суперечать одна одній через відмінності у фонді знань комунікантів, є підставою для відмови і репрезентовані протиставленими один одному модусами. Емоційну оцінку можна вважати первинним вираженням однієї з вищеназваних оцінок, що передують подальшому розвиткові оцінного компонента висловлення в мовленнєво-мисленнєвій діяльності комунікантів [17].

Категорії оцінки й емотивності перебувають в ієрархічних відношеннях. Емотивність підпорядкована категорії оцінки: через емоції, що виникають на ґрунті оцінок, реалізоване ставлення суб’єкта до дійсності. Емоційні компоненти значення здатні інтенсифікувати оцінку. Водночас оцінка не завжди передбачає емоційне забарвлення, вона може бути як емоційною, так і раціональною. Прагматичні особливості оцінки зумовлюють її зв’язок з експресивністю, що виявляється здебільшого в емоційних оцінках.

У мові розрізняють два види експресивності: 1) об’єктивна (власна), коли вживання емоційно забарвлених слів не залежить від взаємин учасників комунікативного акту (ситуація афекту); 2) суб’єктивна (спрямована) експресивність, коли висловлюється позитивне або негативне ставлення до подій або до іншого учасника комунікації.

Ці категорії належать до різних за своєю природою явищ: емоційність відображає почуття та переживання людини, а експресивність є результатом свідомої діяльності людини, спрямованої на підсилення образності мови. Зауважимо, що експресія в мові не завжди емоційна. Емоційність розглядається як психологічна сутність мовної особистості, оскільки емоційна оцінка завжди має специфічні ірраціональні, на відміну від раціональної оцінки, основи й накладається на останню, посилюючи її. Емотивність – мовна категорія, оскільки емоції викликаються й

передаються в мові або мовою, тобто, це іманентно притаманна мові семантична властивість висловлювати системою своїх засобів емоційність як факт психіки.

Реалізуючи свою глобальну мету, комуніканти переживають широкий спектр емоцій, які є організувальними і регулювальними складниками комунікативного акту. Емоції, на думку дослідників, виконують функції детермінанта поведінки людини як мотиваційної системи [6]. Емоція – це психічний процес, який відображає ставлення людини до самої себе і навколишнього світу [12, с. 223]. У теорії диференційних емоцій К. Е. Ізарда подано їх класифікацію. Базовими, на думку вченого, є такі емоції: інтерес, радість, подив, сум, гнів, відроза, презирство, страх, сором, збентеження, провина [6]. А. Ортоні, Дж. Клоур, А. Коллінз, основоположники когнітивної теорії емоцій, вважають, що є три аспекти світу, на яких фокусується увага індивіда: 1) фокусування уваги на подіях (цікавлять наслідки цих подій) – задоволення / незадоволення; 2) фокусування уваги на агентах (цікавлять дії цих агентів) – схвалення / несхвалення; 3) фокусування уваги на об'єкті (цікавлять певні аспекти або приписувані їм якості) – подобається / не подобається. Ці фокуси уваги в мовному вираженні відповідають референту, на якому під час планування мовної дії (висловлення) зосереджується комуніканти [16, с. 351].

Відмова частіше пов'язана з емоціями невдоволення, але в деяких ситуаціях продуцент відмови прагне висловити так свою повагу, підкреслити пріоритетність бажань і потреб партнера, пор.: – *І нащо тобі, Науме, той ланок? – говорив жид... – Добрі б гроші дав... – Годі! Сказано – не продам* (О. Кониський) і *Мазайло увів Баронову-Козину. Зачинив Мокієві двері. Тоді до Баронові: Починайте, будь ласка! Баронова-Козино захвилювалась: – Починати? Ах, Боже мій, – починати... Може, ви почнете? Мазайло теж захвилювався: – Ні! Ні! Я тепер не можу, ви – моя вчителька. Починайте ви!* (М. Куліш).

Одним із способів вираження негативної оцінки є іронія. Оцінка, що міс-

ється в іронічних висловленнях, характеризується прагматичною неоднозначністю, зумовленою певною невідповідністю між безпосереднім змістом повідомлення та його смислом, а отже, є непрямым засобом вираження відмови: *[Мати (уїдливо):] Пора ж тобі коровицю здоїти, / оту молочну, турського заводу, / що ти ще за небіжчика придбала. / [Килина:] Я тії подою, що тут застала, / та наїдджу три краплі молока – / хунт масла буде* (Леся Українка); *Чи не можна, – питаю, – у вас молочка? – Е! Молочка?! “Не видоїли бичка!” – відповідає Максимиха* (Остап Вишня).

Залежно від спрямування вираження оцінки виокремлюють суб'єктно-орієнтовані та об'єктно-орієнтовані висловлення. Суб'єктно-орієнтовані висловлення передають ознаки і стани мовця, зумовлені комунікативною поведінкою адресата. Особливістю таких висловлень є те, що автор і суб'єкт мовлення та сама особа, яка експліцитно виражена в лексико-граматичній структурі висловлення: *[Заброда:] Як я ненавиджу тебе!.. [Скидан:] Не маю і я приязні до тебе, Забродо* (О. Довженко).

Об'єктно-орієнтовані висловлення виражають характеристику, що її дає мовець якостям, властивостям, діям і вчинкам адресата. В об'єктно-орієнтованих висловленнях автор і суб'єкт мовлення є різними особами. Адресат експліцитно представлений у лексико-граматичній структурі висловлення і може бути оцінений і як особистість у цілому, і за окремими параметрами: *Чи бач, погань розхристана, / Байстря небуते! / Ти вже виросла, дівуси, / З хлопцями гуляєш – / Постривай же, ось я тобі!..* (Т. Шевченко).

Залежно від аспекту позитивної/негативної оцінки розрізняють загальнопозитивні/загальнонегативні й частковопозитивні / частковонегативні висловлення. У КАВ частотнішими є вираження негативної оцінки. Аспекти негативної оцінки визначаються якостями й діями оцінюваного об'єкта, які й викликають у мовця негативно-оцінне ставлення. Аксіологічний аспект загальнооцінного судження реалізує негативну оцінку адресата в ці-

лому і поєднує набір ознак, які створюють загальну характеристику об'єкта. У разі загальної оцінки об'єкт характеризується як поганий, бридкий, вартий презирства, осуду, огиди і т. ін.: *Я сватав її, а вона мене відкинула! ...Вона мені каже: "Йди, дурню, йди! Я ще не наїлася дурних грибів, аби за тебе піти!"* (О. Кобилянська). Аспект негативного частковооцінного висловлення базується на одній із ознак об'єкта (властивості, якості, вчинку чи стану адресата): – *Треба прохати, щоб він [губернатор] зараз прислав козаків. – Вибачай, Соню, ти говориш дурниці* (М. Коцюбинський).

Залежно від способу репрезентації негативної оцінки виокремлюють висловлення з прямою і непрямою негативною оцінкою адресата. Прямі негативно-оцінні висловлення характеризують фізичні, моральні, емоційно-психічні, соціальні, соціокультурні властивості та якості адресата [11, с. 6]. Використання непрямих засобів сприяє пом'якшенню категоричності негативного судження і встановленню спокійного, безконфліктного стилю спілкування. Пор.: [*Вона:*] *А можна подивитися? Будь ласка...* [*Він:*] *Ні, не можна. Я невірніваженим жінкам зброю не даю...* (Неда Неждана); [*Кім:*] *Як сумніваєшся – можемо піти і подивитися.* [*Кіця:*] *Бррр... Який ти похабник... Я не піду* (Неда Неждана) і [*Руфін:*] *Я б за щастя вважав, якби ти в мене оселився.* [*Пріцилла:*] *Ми ж, таточку, давно тебе просили.* [*Аецій Панса:*] *Е ні, не вдався я до того зроду, щоб тут у Римі жити. Не тепер мені й звикати* (Леся Українка).

Категорія оцінки нерозривно пов'язана з поняттями міри, ступеня, градації. Шкала оцінки має чотири зони: зона нейтрального для оцінки ("0"), зона негативного ("–"), зона позитивного ("+") і зона норми, що входить до зони позитивного ("++"). Виділення зони нейтрального для оцінки досить умовне, оскільки важко уявити існування об'єктів, що за жодних умов не підлягають оцінці. До зони нейтрального потенційно належать ті об'єкти, для яких зазвичай не властиві ознаки "добре"/"погано". Однак, за О. М. Вольф,

будь-який об'єкт можна оцінити, коли він стає функційно значущим для суб'єкта (*поганий для кінозйомки сніг*) [2]. До зони нейтрального суб'єкт може відносити й об'єкти, для яких характерна оцінка. У мові є певні показники того, що об'єкт перебуває поза сферою оцінки мовця взагалі або в конкретній ситуації. Це мовні одиниці з семантикою байдужості, відсутності зацікавлення. Для ВВ характерною є зона негативної оцінки, зрідка трапляються інші. Пор.: – *Я з тобою, княже, – нагадав Коснятин. – Ти не в лік. Грубий еси й плотояден* (П. Загребельний); – *І од того, що ви не скажете правди, вашому чоловікові не полегшас... Сто чортів! Третій день ганяємося, а тут... Та ви знаєте, з ким маєте справу?! Петровський – політичний злочинець. – Це нас не цікавить, пане ротмістр, – мовила спокійно Ольга Петрівна* (М. Олійник); [*Провожатий:*] *Я йому кажу: ходім, дядюшка, у волость, – а він і не слуха. "Йди, – каже, – коли тобі треба, я там нічого не забуду", – та й пішов собі другою дорогою убік* (І. Карпенко-Карий).

Оцінна шкала двовекторна, розгортається в напрямі позитивного та негативного. Кожний напрям має ієрархічну будову: від менш інтенсивного значення оцінки до більш інтенсивного. На визначення позиції на шкалі впливає контекст, комунікативні наміри мовця та прагматичне спрямування тексту. Пор.: – *То, може б, ми знайшли квартиру? Теплу ще й з пансіоном! Довго Тарас мовчав. Не міг же він сказати, що вже самі ці стіни – благо, яким він снів не рік, не два за Каспієм... Ат, якось тут перезимую, – махнув рукою байдуже* (В. Шевчук) і – *Відійди, студент! Улас зблід, голос його тремтів і ламався і – Ви порушуєте закон і конституцію. – Що? – закричав Гнат. – Геть! Я тут закон! Я – конституція* (Г. Тютюнник).

Категоричність оцінки залежить від комунікативно-прагматичних, соціокультурних та індивідуально-психологічних чинників: – *Товаришу, я вам забороняю... – Нічого ви мені не можете заборонити! Начхав я на ваші заборони. Ми – банда! Ми – грабіжники! Ми – вбійники!* (О. Іва-

ненко); – *Поїдемо зі мною. На будову комунізму. – На фіга мені твої комунізм, – відказала, зареготавши. – Комунізм у Марфуші. Потрапила з Тверської прямо в Зоряне містечко. Космонавт свою законну покинув, на ній одружився. Живе, як у Бога за пазухою* (М. Братан).

Деінтенсифікація оцінки має дві основні тенденції – збільшення суб'єктивності оцінки та зменшення інтенсивності вияву оцінюваної ознаки. Інтенсифікація та деінтенсифікація мають різне (не полярне) призначення. За висхідної градації оцінки відбувається посилення оцінюваної ознаки для збільшення впливу на адресата. Деінтенсифікація виконує аналогічну функцію – здійснити оптимальний вплив на співрозмовника, допомагає досягти комунікативної мети [13, с. 10–11].

Оцінний компонент в структурі КАВ міститься в “зоні перетину когнітивних просторів комунікантів” і когнітивних структур, що їх формують, фондів знань, тобто в суперечностях пресупозиції [10; 7]: – *Сашечко, останься дома, – благає мене мати. – Там так страшно в куцах! – Не страшно, мамо. – Там же ями в озерах! – Я не полізу в яму* (О. Довженко); – *Купіть, порятуйте! – Ніяково в такому разі купувати: людина в біді, а ти у неї купуєш; вона зопалу продає, а ти користуєшся. Ніяково... не по-християнськи, та й грошей у мене катма* (О. Кониський).

Оцінка (найчастіше негативна), що міститься у ВВ, спрямована на осіб, предмети, явища, визначені в попередніх (рідше – наступних) мовленнєвих актах (МА), тобто передає суб'єктивне ставлення мовця до фрагменту картини світу або вказує на сукупність ціннісних ознак референта, а також визначає відповідність його кваліфікації загальноприйнятим соціальним нормам із залученням образних елементів. Суб'єктивне (негативне) оцінне висловлення, як загальна реакція на екстралінгвістичну та комунікативну ситуацію, формує певну тональність спілкування, маркує настрій мовця, його небажання кооперативної взаємодії, вибір стратегій і тактик дисгармонійного або гармонійного діалогу, пор.: – *Нічого не знаю! Годі ба-*

зікати! Ви теж! – Я помічник капітана. Тут наказую я (П. Загребельний); – *Ходім – почуємо, що там нового нам братчики із Січі привезли. – Цікаво дуже! Шкода, що я не буду з вами* (І. Карпенко-Карий).

Функціонально-семантична категорія оцінки може бути виражена експліцитно й імпліцитно, пор: – *У Київ. – Якого біса?* (В. Минко); – *Може, я проведу аж до майстерні? – Хіба я дівка!* (В. Шевчук); – *Миритися нам треба. Усе життя як люті вороги живемо. Умиратимете – ніп причастя не дасть. – Мені плакати, а не тобі* (Г. Тютюнник). Оцінка – це не лише результат пізнання та реалізація цього результату, вона враховує і чинник адресата. Реалізуючи оцінне ставлення, мовець має бути свідомим того, що для адресата важлива не висловлена оцінка, а її інтерпретація. Тому важливо врахувати всі чинники, що забезпечують адекватне розуміння висловлення. Для відповідного сприйняття оцінки, вираженої в імплікатурі, необхідна інтерпретативна активність реципієнта, креативність для декодування імплікованої інформації, а також залучення достатньо широкого контексту [13].

У КАВ зіткнення інтенцій (переважно кооперативної в адресанта та некооперативної в адресата) виявляється через різну оцінку, а відтак і ставлення комунікантів до навколишньої дійсності, один до одного, до висловлень співрозмовників.

1. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт / Н. Д. Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – 341 с.
2. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Е. М. Вольф. – М. : КомКнига, 2006. – 280 с.
3. Голубцов С. А. Семантика и прагматика показателей безразличия: сопоставительный аспект (на материале русского и английского языков) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / С. А. Голубцов ; Кубанск. гос. ун-т. – Краснодар, 1999. – 210 с.
4. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: Нариси [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В. В. Жайворонок – К. : Довіра, 2007. – 262 с.
5. Ивин А. А. Основания логики оценок / А. А. Ивин. – М. : МГУ, 1970. – 230 с.
6. Изард К. Э. Психология эмоций / К. Э. Изард ; перев. с англ. – С. Пб. : Изд-во “Питер”, 2000. – 464 с.

7. Йокояма О. Б. Когнитивная модель дискурса и русский порядок слов / О. Б. Йокояма. – М. : Языки славянской культуры, 2005. – 424 с.
8. Карпенко А. П. О некоторых способах выражения эмотивности в современном французском языке / А. П. Карпенко // Функциональная семантика. – Днепропетровск : ДГУ, 1991. – С. 75.
9. Кислицина Н. М. Прикметники зі значенням узагальненої позитивної оцінки як фрагмент мовної картини світу (на матеріалі російської, української та англійської мов) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.17 / Н. М. Кислицина ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2002. – 20 с.
10. Красных В. В. “Свой” среди “чужих”: миф или реальность? [Текст] / В. В. Красных. – М. : Гнозис, 2003. – 375 с.
11. Крисанова Т. А. Висловлювання з негативною оцінкою адресата в сучасній англійській мові (комунікативно-прагматичний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 “Германські мови” / Т. А. Крисанова ; Київський держ. лінгвістичний ун-т. – К., 1999. – 20 с.
12. Литвак М. Е. Командовать или подчиняться? / М. Е. Литвак. – Ростов н/Д : Феникс, 1997. – 288 с.
13. Михальченко М. М. Внутрішньотекстова градація оцінки: комунікативно-прагматичні функції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01 / М. М. Михальченко ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2010. – 20 с.
14. Никитин М. В. Знак – Значение – Язык : учеб. пособие / М. В. Никитин ; Рос. гос. пед. ун-т им. А. И. Герцена. – СПб. : РГПУ, 2001. – 226 с.
15. Одарчук Н. А. Семантика та прагматика висловлень відмови в англомовному художньому дискурсі [Текст] : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Н. А. Одарчук ; Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2003. – 250 с.
16. Ортони А. Когнитивная структура эмоций / А. Ортони, Дж. Клоур, А. Коллинз // Язык и интеллект / сост. В. В. Петров. – М. : Прогресс, 1995. – С. 314–384.
17. Пашенко М. А. Стратегический аспект коммуникативного акта отказа : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. філол. наук : 10.02.19 – теория языка / М. А. Пашенко ; Иркут. гос. лингв. ун-т. – Иркутск, 2012. – 21 с.
18. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В. И. Шаховский. – Воронеж, 1987. – 192 с.
19. Располова Т. И. Оптативные предложения (на материале рус. и англ. яз.) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. філол. наук : 10.02.20 / Т. И. Располова ; Ленингр. гос. ун-т им. А. А. Жданова. – Л., 1982. – 18 с.
20. Сафонова Н. М. Суб’єктивна модальність у діалозі та полілозі сучасної української драми (семантика та прагматика) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 / Н. М. Сафонова ; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2006. – 20 с.

В статье проанализировано аксиологический аспект высказываний со значением отказа в контексте речевой деятельности человека, определено влияние оценочного компонента на рече-мыслительная деятельность коммуникантов, а именно установлено, что в коммуникативных актах отказа столкновения интенций (преимущественно кооперативной в адресанта и некооперативных у адресата) оказывается через разную оценку, а затем и отношение коммуникантов к окружающей действительности, друг к другу, к высказываниям собеседников.

Ключевые слова: выражение отказа, аксиологический аспект, оценочные высказывания, коммуниканты, императив, эксплицитность, имплицитность.

The article analyzes the axiological aspect of the expressions with the meaning of refuse in the context of human speech, the influence of evaluative component on the thinking and spoken activity of the communicants is determined. It's discovered that the collision of the intentions is made through different assessment in the communicative acts of refuse and it explains the attitude of the communicants to reality, to each other, to the comments of the interlocutors.

Keywords: expressions of refuse, axiological aspect, assessment, communicant, imperative, explicitness, implicitness.

УДК 808.5

ББК 83.7

Ярослав Мельник

РИТОРИКА ТА НЕОРИТОРИКА: КОНФЛІКТ МЕТОДОЛОГІЙ

У статті розглядаються проблеми риторики та неориторики поч. ХХІ ст. В основі запропонованої гіпотези лежить конфлікт методологій та термінопонятійна розбіжність двох сфер знань. Крім цього, неориторика розглядається у сфері сучасних гуманітарних дисциплін, зокрема у формуванні інформаційного простору, комунікативних систем, дискурсу.

Ключові слова: риторика, неориторика, методологія, культура комунікації.